

До разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету «Одеська
юридична академія»

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента Фролової Євгенії Ігорівни
на дисертацію Назарчук Анастасії Валеріївни на тему
«Механізм запобігання та протидії дискримінації у державній службі:
теоретико-правова характеристика», поданої на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081
«Право»**

Актуальність теми дисертації. Проблематика дискримінації традиційно належить до питань, які досліджуються передусім у контексті захисту прав і свобод людини. Разом із тим її прояви у сфері державної служби мають певну специфіку, обумовлену особливим характером відповідних правовідносин, поєднанням публічного інтересу та прав державного службовця, а також наявністю широкого кола кадрових та організаційних процедур. У зв'язку з цим питання запобігання та протидії дискримінації у державній службі потребує самостійного наукового осмислення у межах адміністративного та службового права.

Важливість досліджуваної проблематики пов'язана також із тим, що дискримінаційні ризики можуть виникати на різних етапах службових правовідносин: від вступу особи на державну службу до припинення. При цьому забезпечення рівності не може зводитися виключно до встановлення загальної законодавчої заборони дискримінації. Необхідним є існування дієвого механізму, здатного забезпечити попередження відповідних порушень, їх своєчасне виявлення, поновлення порушених прав та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності. Саме тому обраний авторкою підхід до дослідження проблематики крізь категорію «механізму» видається обґрунтованим та перспективним.

Таким чином, обрання Назарчук А.В. теми «Механізм запобігання та протидії дискримінації у державній службі: теоретико-правова характеристика» є своєчасним та обґрунтованим. Актуальність дисертаційного дослідження визначається необхідністю формування цілісного наукового уявлення про відповідний механізм, з'ясування особливостей його функціонування у сфері державної служби та вироблення пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності правового забезпечення рівності й недискримінації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих Назарчук А.В., забезпечується комплексним характером проведеного дослідження та послідовним вирішенням поставлених наукових завдань.

Варто позитивно оцінити джерельну основу роботи. Сформульовані у дисертації положення базуються на опрацюванні наукових праць, положень національного законодавства, міжнародно-правових документів та зарубіжних підходів до забезпечення рівності й недискримінації. Послідовність викладення матеріалу та взаємозв'язок між окремими структурними частинами роботи свідчать про цілісність проведеного дослідження. Висновки і результати дослідження є, у переважній більшості, обґрунтованими та логічно побудованими, оскільки вони отримані завдяки достатньому використанню різноманітних методів наукового пошуку, зокрема: філософських, загальнонаукових та спеціальних, що були обрані з урахуванням поставленої мети, визначених завдань, об'єкта і предмета дослідження.

Наукова новизна і практична значущість одержаних результатів. Оцінюючи наукову новизну дисертаційної роботи Назарчук А.В., варто відзначити, що авторці вдалося сформувати низку положень, які розширюють наукове бачення проблем забезпечення недискримінації у сфері державної служби. При цьому цінність проведеного дослідження полягає у спрямуванні

наукового пошуку не стільки на характеристику дискримінації як правового явища, скільки на визначення того, якими юридичними засобами держава здатна попереджати її виникнення та реагувати на відповідні порушення у сфері державної служби.

Безумовно заслуговує на підтримку позиція авторки щодо доцільності осмислення змісту і значення принципів рівності та недискримінації у контексті державної служби крізь призму сучасних доктринальних і міжнародно-правових підходів, зокрема не лише як юридичні заборони або декларативні положення, а як багатофункціональні засади, що поєднують правозахисну, соціальну та управлінську складові й визначають стратегічну спрямованість нормотворчої та правозастосовної діяльності у сфері державної служби.

Практично значущими видаються також напрацювання авторки щодо вдосконалення окремих положень Закону України «Про державну службу». Запропоновані зміни спрямовані на усунення правової невизначеності у питаннях рівності умов проходження державної служби, застосування спеціальних вимог і обмежень та відповідальності за дискримінаційні прояви. У цьому контексті результати дослідження можуть становити інтерес для суб'єктів нормотворчої діяльності, суб'єктів управління державною службою та служб управління персоналом державних органів.

Одержані результати мають значення і для правозастосовної практики, оскільки сформульовані у роботі підходи можуть бути використані під час оцінки правомірності кадрових та інших управлінських рішень, вирішення спорів, розгляду звернень щодо можливих проявів дискримінації, а також розроблення внутрішніх політик державних органів у сфері забезпечення рівного ставлення.

Заслуговує на увагу пропозиція авторки щодо визначення принципу недискримінації у державній службі як комплексного міжгалузевого поняття, що поєднує правозахисну, управлінську та соціально-економічну функції та

визначає не лише адміністративно-правовий статус державного службовця, а й ефективність функціонування державної служби у цілому.

Обґрунтованою видається доцільність запровадження в механізм запобігання та протидії дискримінації у державній службі функціональних принципів, заснованих на європейських стандартах прав людини та публічного адміністрування. Цікавою є пропозиція щодо розгляду принципу позитивної дії як інструменту досягнення фактичної, а не формальної рівності шляхом активних заходів щодо подолання структурної нерівності. Авторкою доведено значення принципу інституційної неупередженості, що реалізується через механізм оцінки впливу на рівність при ухваленні внутрішніх нормативних актів та управлінських рішень у сфері державної служби.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки і пропозиції, які містяться в дисертації, можуть бути використаними у науково-дослідній сфері як теоретико-методологічне підґрунтя для подальших наукових досліджень проблемних питань запобігання та протидії дискримінації у сфері державної служби, удосконалення механізмів забезпечення принципу рівності та розвитку державної служби; у правотворчості – для підготовки пропозицій щодо вдосконалення законодавства, яким урегульовано доступ до державної служби, проходження служби, дисциплінарні процедури та юридичну відповідальність за порушення законодавства про запобігання та протидію дискримінації у державній службі, а також для гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами; у правозастосовній діяльності – з метою вдосконалення практики застосування антидискримінаційного законодавства у діяльності органів державної влади, дисциплінарних комісій, судів та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини при розгляді справ, пов'язаних із дискримінацією у державній службі; у навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Публічна служба», «Службове право», а також при підготовці підручників, навчальних посібників, методичних матеріалів, курсів лекцій, навчально-методичних

комплексів і наукових публікацій для студентів, аспірантів, викладачів та практичних працівників.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у публікаціях, з них: три – у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, одна – розділ у колективній монографії, чотири – у тезах доповідей за матеріалами науково-практичних конференцій Ці праці є свідченням того, що розробка проблеми, якій присвячена дисертація, здійснювалася системно. У публікаціях достатньо відображені всі розділи дисертаційного дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій А.В. Назарчук, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження і дискусійні положення дисертації. Поряд з позитивними здобутками дисертаційного дослідження А.В. Назарчук, які в цілому є важливими для теорії адміністративного права й подальшого розвитку теорії державної служби в Україні, в рецензованій дисертації містяться положення, які сприймаються неоднозначно, видаються суперечливими або потребують додаткового пояснення та обґрунтування.

1. Заслуговує на увагу позиція авторки щодо необхідності встановлення єдиних базових стандартів застосування контрактної форми проходження державної служби. Водночас у дисертації недостатньо конкретизовано, які саме відмінності в умовах контрактів можуть створювати дискримінаційні ризики та які елементи контрактної форми проходження державної служби першочергово потребують уніфікації. Зокрема, потребує уточнення, чи йдеться про строки дії контракту, визначення завдань і показників результативності, умови оплати праці, підстави дострокового припинення контракту або обсяг додаткових гарантій для державного службовця. У зв'язку з цим під час публічного захисту доцільно було б уточнити, які конкретно базові стандарти контрактної форми державної служби пропонує запровадити

здобувачка та яким чином їх уніфікація сприятиме запобіганню дискримінації і забезпеченню рівності державних службовців.

2. Практичний інтерес становить пропозиція авторки щодо розроблення типового положення про забезпечення принципів рівності та недискримінації у державній службі, яке має визначати, серед іншого, уніфіковані критерії застосування спеціальних процедур, зокрема поліграфа, ротації та особливих умов проходження служби. Водночас відповідна пропозиція викликає питання: чи вважає авторка можливим встановлення єдиних критеріїв застосування таких різних за своєю правовою природою процедур для всієї системи державної служби, враховуючи специфіку діяльності окремих державних органів, чи відповідні критерії повинні диференціюватися залежно від категорії посади, характеру виконуваних повноважень та особливостей правового статусу конкретного державного органу? Хотілось би почути думку авторки щодо вказаного питання під час публічного захисту.

3. Значну увагу у дисертаційному дослідженні приділено міжнародним стандартам запобігання та протидії дискримінації у державній службі та перспективам їх імплементації у національне законодавство. Водночас, зважаючи на різну правову природу та ступінь обов'язковості міжнародних і європейських стандартів, потребує додаткового уточнення питання їх практичного впровадження. У зв'язку з цим виникає питання: які з досліджених авторкою міжнародних та європейських антидискримінаційних стандартів потребують першочергового впровадження саме у законодавство України про державну службу та які конкретні зміни до національного правового регулювання, на думку здобувачки, повинні бути здійснені для їх належної реалізації?

Зазначені положення мають дискусійний характер, спонукають до подальшого наукового осмислення порушеної проблематики та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Назарчук А.В. Висловлені зауваження можуть бути предметом наукової дискусії під час публічного

захисту та визначати перспективні напрями подальших досліджень у сфері забезпечення рівності й недискримінації у державній службі.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Представлена Назарчук А.В. робота на тему «Механізм запобігання та протидії дискримінації у державній службі: теоретико-правова характеристика», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі «Право», є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені у наукових статтях, підготовлених та опублікованих дисертантом, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації. Аналіз тексту дисертації А.В. Назарчук свідчить про повне додержання авторкою вимог академічної доброчесності. Сформульовані висновки та пропозиції зроблені дисертанткою особисто, у роботі наявні усі необхідні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності. Обсяг основного тексту дисертації відповідає встановленим вимогам, що висуваються до такого виду наукових робіт. Мова роботи відзначається точністю, логічністю та аргументованістю викладу, що відповідає науковому стилю. Дисертаційне дослідження є завершеним, змістовним, логічно та виважено побудованим, одержані висновки та пропозиції є науково значимими та актуальними для правозастосування. Наукові положення у тексті дисертації за формою викладу доступні, у смисловому плані довершені, цілісні та взаємопов'язані.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертація Назарчук А.В. робота на тему «Механізм запобігання та протидії дискримінації у державній службі: теоретико-правова характеристика» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.17 р. № 40 (зі змінами), а її авторка – Назарчук Анастасія Валеріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративістики
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Євгенія ФРОЛОВА